

PRÍHOVOR SVÄTÉHO OTCA O NALIEHAVEJ ÚLOHE VÝCHOVY

Príhovor Svätého Otca Benedikta XVI. k asi 40-tisícim veriaciach z Rímskej diecézy, ktorí sa v sobotu 23. februára 2008 zhromaždili na Námestí sv. Petra, aby od neho symbolicky prijali List o výchove.

Drahí bratia a sestry,

ďakujem vám, že ste v takom hojnom počte prijali moje pozvanie na túto mimoriadnu audienciu. Počas nej prijmete z mojich rúk list, ktorý som poslal diecéze a mestu Rím a ktorý hovorí o naliehavej úlohe výchovy. Každého z vás srdečne pozdravujem: kňazov, rehoľníkov a rehoľníčky, rodičov, učiteľov, katechétov a ostatných vychovávateľov, deti a dospievajúcu mládež, mladých, vrátane tých, ktorí audienciu sledujú prostredníctvom televíznej obrazovky. Osobitne pozdravujem pána kardinála vikára a všetkých, ktorí reprezentujú rôzne kategórie osôb podieľajúcich sa na veľkej výzve výchovy.

Zhromaždili sme sa tu, pretože nás k tomu pobáda starostlivosť o dobro nových generácií, o rast a budúcnosť detí, ktoré Pán daroval tomuto mestu. Sme znepokojení, to znamená, že vnímame „veľkú naliehavosť výchovy“ – takto sme to nazvali my. Výchova – hoci nikdy nebola ľahká – sa v súčasnosti stáva ešte ťažšou. Preto viacerí rodičia a učitelia sú vystavení pokušeniu zrieknuť sa svojej osobnej úlohy, ba dokonca už ani nedokážu pochopiť, aké poslanie je im vlastne zverené. V našej spoločnosti a kultúre je totiž v obehú príliš mnoho istôt a pochybností, prostriedky spoločenskej komunikácie sprostredkujú mnohé deformované obrazy. Preto je veľmi náročné predkladať novým generáciám niečo platné a isté, pravidlá správania a ciele, na ktoré sa oplatí stavať celý svoj život. Dnes sme sa tu zhromaždili najmä preto, že sa môžeme oprieť o veľkú nádej a silnú dôveru, to jest o istotu, že to jasné a definitívne „áno“, ktoré Boh v Ježišovi Kristovi povedal ľudskej rodine (porov. 2 Kor 1, 19 – 20), platí aj vo vzťahu k našim chlapcom, dievčatám a mladým ľuďom, platí vo vzťahu k súčasným deťom, ktoré sa objavujú na horizonte života. Preto aj v našej dobe je možné vychovávať k dobru; toto zanieštenie musíme nosiť v srdci; je to spoločná záležitosť, na ktorej sa má každý podieľať.

Sme tu, pretože máme v úmysle odpovedať na otázku výchovy, ktorú vo svojom vnútri počujú rodičia ustarostení o budúcnosť svojich detí, učitelia prežívajúci krízu školstva znútra, kňazi a katechéti, ktorí na základe vlastnej skúsenosti vedia, aké ťažké je vychovávať k viere. A počuje ju aj samotná mládež, ktorá zoči-voči výzvam života nechce byť ponechaná sama na seba. Toto je dôvod, prečo som vám, drahí bratia a sestry, napísal list, ktorý vám o chvíľu odovzdám. Môžete v ňom nájsť niektoré jednoduché a konkrétne usmernenia, ktoré sa týkajú základných a kľúčových aspektov výchovného diela. Dnes sa obraciam na každého z vás, pretože vás chcem povzbudiť k radostnému prijatiu zodpovednosti, ktorú vám Pán zveruje, aby sa tak veľké dedičstvo viery a kultúry, čo je opravdivým bohatstvom tohto nášho milovaného mesta, nestratilo pri prechode z jednej generácie na druhú, ale naopak, aby sa obnovilo, zosilnelo a stalo sa smerovníkom a podnetom na našej ceste do budúcnosti.

V tomto duchu sa obraciam na vás, drahí rodičia, s prosbou, aby ste v prvom rade navždy zostali pevní vo svojej vzájomnej láske: toto je prvý a veľký dar, ktorý vaše deti potrebujú, aby mohli rásť vyrovnané, nadobudnúť dôveru v seba samých, veriť v život a aby sa aj ony sami naučili žiť podľa autentickej a veľkodušnej lásky. Láska k vašim deťom vám má pomôcť nadobudnúť štýl a odvahu opravdivého vychovávateľa, ktorý koherentne svedčí svojím životom a svojou nevyhnutnou rozhodnosťou vie stvárať povahu nových generácií, pomáha im, aby vedeli jasne rozpoznať dobro od zla a vytvoriť si solídne životné pravidlá, ktoré ich v budúcich skúškach podržia. Týmto spôsobom obohatíte svoje deti najvzácnejším

a najtrvalejším dedičstvom, ktoré spočíva vo vašom príkladnom každodennom prežívaní viery.

V tom istom duchu prosím aj vás, učitelia rôznych škôl, aby ste napriek ťažkostiam, nepochopeniam, znechuteniam vo vašej náročnej práci mali o nej vysokú a nespochybniteľnú mienku. Učiť totiž znamená ísť v ústrety túžbe poznať a chápať. Túto túžbu má človek vrodenu a u dieťaťa, adolescenta, mladého človeka sa prejavuje v celej svojej sile a spontánnosti. Preto vašou úlohou nie je obmedziť sa iba na poskytovanie vedomostí a informácií a osobitne dôležitú otázku o pravde, najmä o tej pravde, ktorá sa môže stať vodkyňou života, nechať bokom. Vy ste totiž právom vychovávateľa: v úzkej spolupráci s rodičmi je vám zverenú vznešené umenie formovať osobu. Najmä tí, čo vyučujú v katolíckych školách, nech vo svojom srdci nosia a pretlmočia do každodenných skutkov ten výchovný projekt, ktorého stredobodom je Pán Ježiš a jeho evanjelium.

A vy, drahí kňazi, rehoľníci a rehoľníčky, katechéti, animátori a formátori farností, mládežníckych skupín, združení a cirkevných hnutí, oratórií, športových a rekreačných aktivít, vždy sa usilujte mať voči chlapcom, dievčatám a mladým, s ktorými prichádzate do kontaktu, tie isté pocity, ktoré mal Ježiš Kristus (porov. *Fil 2, 5*). Buďte teda dôveryhodnými priateľmi, v ktorých môžu zažiť Ježišovo priateľstvo k nim, a súčasne buďte úprimní a odvážni svedkovia tej pravdy, ktorá vedie k slobode (porov. *Jn 8, 32*) a novým generáciám naznačuje cestu vedúcu k životu.

Výchova však nie je iba dielom vychovávateľov: je to vzťah medzi osobami, v ktorom – ako roky pribúdajú – vstupuje do hry sloboda a zodpovednosť tých, ktorí sú vychovávaní. Drahé deti, dospelávajúci chlapci a dievčatá, mladí, obraciam sa na vás s veľkou láskou a chcem vám pripomenúť, že vy sami ste povolani stať sa tvorcami svojho mravného, kultúrneho a duchovného rastu. Je teda na vás, aby ste srdcom, rozumom a životom slobodne prijali dedičstvo pravdy, dobroty a krásy, ktoré vznikalo počas stáročí a ktorého uholným kameňom je Ježiš Kristus. Je na vás, aby ste toto bohatstvo obnovili a naďalej rozvíjali, aby ste ho zbavili mnohých klamstiev a špiny, v dôsledku čoho je často nerozpoznateľné a spôsobuje vo vás nedôveru a sklamanie. V každom prípade vedzte, že na tejto neľahkej ceste nikdy nie ste sami – sú pri vás nielen vaši rodičia, učitelia, kňazi, priatelia a formátori, ale predovšetkým Boh, ktorý nás stvoril a je tajomným hosťom našich srdiec. On ožaruje znútra našu inteligenciu, on usmerňuje dobro našej slobody, ktorá je často krehká a nestála, on je skutočnou nádejou a pevným základom nášho života. Naňho sa môžeme skutočne spoľahnúť.

Drahí bratia a sestry, vo chvíli keď vám symbolicky odovzdávam *List o naliehavej úlohe výchovy*, zverme sa všetci spolu tomu, ktorý je našim opravdivým a jediným Učiteľom (porov. *Mt 23, 9*), aby sme sa spolu s ním s dôverou a radosťou angažovali v tom nádhernom podujatí, ktorým je autentická formácia a rast osoby. S týmito pocitmi a práním vám udeľujem svoje apoštolské požehnanie.

In: www.korazym.org z 23. februára 2008. Z taliančiny preložil don Štefan Turanský SDB.

LIST SVÄTÉHO OTCA BENEDIKTA XVI. RÍMSKEJ DIECÉZE A MESTU RÍM O NALIEHAVEJ ÚLOHE VÝCHOVY

Drahí veriaci Ríma,

týmto listom chcem k vám prehovoriť o probléme, ktorý vnímate aj vy a ktorým sa zaoberajú viaceré zložky našej Cirkvi. Ide o problém výchovy. Všetkým nám leží na srdci dobro osôb, ktoré milujeme – najmä našich detí, dospievajúcej mládeže a mladých. Vieme, že od nich závisí budúcnosť tohto nášho mesta, preto sa nemôžeme nezaujímať o formáciu nových generácií, o ich schopnosť zorientovať sa v živote a rozlišovať dobro od zla, o ich nielen fyzické, ale aj morálne zdravie.

Výchova – hoci nikdy nebola ľahká – sa v súčasnosti stáva ešte ťažšou. Dobre to vedia rodičia, učitelia, kňazi aj všetci tí, ktorí za ňu nesú priamu zodpovednosť. Hovorí sa teda o veľkej „naliehavosti výchovy“, čo potvrdzujú aj naše neúspechy pri formovaní slušných osobností, ktoré by vedeli spolupracovať s inými a dať zmysel svojmu životu. V takýchto prípadoch by sme spontánne chceli obviniť nové generácie, akoby deti, ktoré sa dnes rodia, boli odlišné od tých, čo sa rodili v minulosti. Okrem toho sa hovorí o „rozkole medzi generáciami“. Nepochybne existuje a ťaží, no skôr je výsledkom ako príčinou nedostatočného odovzdávania istôt a hodnôt.

Máme teda dospelých dnešnej doby obviniť z neschopnosti vychovávať? Mnohí rodičia a učitelia, ale rovnako aj vychovávateľia sú vystavení pokušeniu zrieknuť sa svojej osobnej úlohy, ba dokonca existuje riziko, že už ani nedokážu pochopiť, aké poslanie je im vlastne zverené. V skutočnosti nie je v hre iba osobná zodpovednosť dospelých či mladých, ktorá síce existuje a netreba to zakrývať, ale tiež momentálna nálada prostredia, zmýšľanie a forma kultúry. Tie človeka navádzajú, aby pochyboval o hodnote ľudskej osoby, o samotnom význame pravdy a dobra, koniec koncov aj o добрote života. Vtedy je veľmi náročné dosiahnuť, aby sa z generácie na generáciu odovzdávalo niečo, čo stále platí a je isté, pravidlá správania, dôveryhodné ciele, na ktoré sa oplatí stavať celý svoj život.

Drahí bratia a sestry mesta Rím, v tomto smere by som vám chcel jednoducho povedať: Nebojte sa! Ani jedna z týchto ťažkostí nie je neprekonateľná, skôr by som povedal, že sú druhou stranou mince – takého veľkého a vzácneho daru, akým je naša sloboda a zodpovednosť, ktorá ju sprevádza. Na rozdiel od toho, čo sa deje na poli techniky a ekonomiky, kde súčasné úspechy možno pripísať tým z minulosti, v rámci oblasti výchovy a morálneho rastu osôb neexistuje podobná možnosť akumulácie, pretože sloboda človeka je vždy nová, a teda každá osoba a každá generácia musí robiť rozhodnutia nanovo a samostatne. Ani tie najväčšie hodnoty z minulosti nemožno jednoducho iba zdediť, musíme si ich prisvojiť a obnoviť prostredníctvom svojho osobného rozhodnutia a to je často bolestné.

Keď sú však základy otrásené a chýbajú podstatné istoty, potreba týchto hodnôt je veľmi naliehavá – dnes čoraz častejšie zaznieva, že potrebujeme výchovu, ktorá by skutočne bola výchovou. Dožadujú sa jej ustarostení rodičia obávajúci sa o budúcnosť svojich detí; dožadujú sa jej mnohí učitelia, ktorí majú smutnú skúsenosť s úpadkom školstva; dožaduje sa toho aj spoločnosť, ktorá vidí, že sú ohrozené samotné základy spoluzitia; a dožadujú sa toho aj mladí ľudia, ktorí zoči-voči výzvam života nechcú byť ponechaní sami na seba. Ten, kto verí v Krista, má ďalší a silnejší dôvod nemať strach: vie totiž, že Boh nás neopúšťa, že jeho láska dosiahne všade tam, kde sa nachádzame, a zasiahne nás takých, akí sme, aby sme mali novú možnosť konať dobro.

Drahí bratia a sestry, aby tieto moje úvahy nadobudli konkrétnejšiu podobu, je vhodné stanoviť si niektoré všeobecné požiadavky opravdivej výchovy. V prvom rade potrebuje

blízkosť a dôveru, ktorá pramení z lásky – mám na mysli prvú a základnú skúsenosť lásky, ktorú deti nadobúdajú, alebo by aspoň mali nadobudnúť, vo vzťahu k svojim rodičom. Každý vychovávateľ však vie, že ak chce vychovávať, musí zo seba niečo darovať. Iba tak môže pomôcť svojim žiakom prekonať rôzne egoizmy a naučiť sa autenticky milovať.

Už malé dieťa veľmi túži vedieť a pochopiť, a preto sa neustále pýta a žiada si vysvetlenie. Výchova, ktorá by sa obmedzila iba na odovzdávanie vedomostí a informácií, ale nechala by bokom dôležitú otázku o pravde, najmä o tej pravde, ktorá môže byť vodkyňou života, by bola značne ochudobnená.

Súčasťou pravdy o našom živote je aj utrpenie. Preto ak mladých chránime pred každým problémom a skúsenosťou utrpenia, riskujeme – aj napriek našim dobrým úmyslom –, že budeme pomáhať v raste osobám, ktoré budú krehké a málo veľkodušné. Schopnosť milovať totiž zodpovedá schopnosti trpieť, a to trpieť spoločne.

A tak, drahí priatelia mesta Rím, sme dospeli k bodu, ktorý je vo výchovnom procese azda najdelikátnejší: nájsť správnu rovnováhu medzi slobodou a disciplínou. Bez pravidiel správania a životných noriem, týkajúcich sa každodenného života aj v tých najnepatrnejších veciach, nemožno formovať charakter a mladí ľudia nebudú pripravení na to, aby dokázali čeliť skúškam, ktoré ich v budúcnosti zaiste neobídu. Výchovný vzťah spočíva predovšetkým v stretnutí dvoch slobôd a vydarená výchova je formáciou k správne použitiu slobody. Dieťa postupne rastie, stáva sa mladistvým a potom mladým človekom, to znamená, že musíme prijať riziko slobody a vždy byť vnímaví na to, aby sme mu vedeli pomôcť korigovať vlastné názory a nesprávne rozhodnutia. Jedno však nikdy nesmieme robiť – podporovať ho v jeho omyloch, fingovať, že ich nevidíme, alebo, ešte horšie, súhlasiť s nimi, akoby šlo o nový rozmer ľudského pokroku.

Výchova sa teda nemôže zaobísť bez vplyvu, ktorý je zárukou dôveryhodného vykonávania autority. Je to výsledok skúsenosti a kompetentnosti, ale možno ju nadobudnúť predovšetkým koherentnosťou vlastného života a osobnou angažovanosťou, čo je prejavom opravdivej lásky. Vychovávateľ je teda svedkom tejto pravdy a dobra. Samozrejme, aj on je krehký a môže spraviť chybu, ale vždy sa bude usilovať znovu sa zladiť so svojím poslaním.

Drahí veriaci mesta Rím, z týchto jednoduchých úvah vyplýva, že rozhodujúcim prvkom výchovy je zmysel pre zodpovednosť: zodpovednosť vychovávateľa, ale, samozrejme – v takej miere, ako postupne rastie –, aj syna, dcéry, žiaka, mladého človeka, ktorý vstupuje do sveta práce. **Zodpovedný je ten, kto vie odpovedať sebe a iným. Avšak ten, kto je veriaci, usiluje sa na prvom mieste odpovedať Bohu, ktorý ho prvý miloval.**

Zodpovednosť je v prvom rade osobná, ale existuje aj taká, na ktorej sa podieľame všetci, či už ako občania toho istého mesta a národa, alebo členovia ľudskej rodiny, a ak sme veriaci, tak ako deti toho istého Boha a členovia Cirkvi. De facto idey, rôzne životné štýly, zákony, zložité usmernenia spoločnosti, v ktorej žijeme, a obraz spoločnosti, ktorý o sebe vydáva prostredníctvom prostriedkov spoločenskej komunikácie, silno ovplyvňujú formovanie nových generácií aj pokiaľ ide o dobro, aj pokiaľ ide o zlo. Spoločnosť však nie je abstraktnou záležitosťou, koniec koncov my všetci sme spoločnosť, a to s usmerneniami, pravidlami a predstaviteľmi, ktorých si určujeme, aj keď každý má inú rolu a zodpovednosť. Preto každý z nás, každá osoba, rodina alebo sociálna skupina má prispieť k tomu, aby sa spoločnosť, počnúc touto našou spoločnosťou v Ríme, stala priaznivým prostredím výchovy.

Chcel by som sa ešte dotknúť myšlienky, ktorú som rozvinul v encyklike *Spe salvi* o kresťanskej nádeji: dušou výchovy, ako aj celého života, môže byť len dôveryhodná nádej. Dnes je naša nádej ohrozená z mnohých strán a riskujeme, že aj my sa podobne ako starí pohania staneme vo svete mužmi a ženami „bez nádeje a bez Boha“, ako píše svätý Pavol kresťanom v Efeze (*Ef* 2, 12). Asi najhlbší problém realizovania opravdivej kresťanskej výchovy vzniká práve tu – koreňom krízy výchovy je totiž kríza dôvery v život.

Tento list teda nemôžem skončiť bez toho, aby som vás srdečne nevyzval vložiť svoju nádej do Boha. Iba on je nádej, ktorá odporuje všetkým sklamaniam; iba jeho spravodlivosť a milosrdenstvo môžu uzdraviť nespravodlivosti a odmeniť podstúpené utrpenia. Nádej, s ktorou sa na Boha obraciame, nikdy nie je nádejou iba pre mňa, vždy je nádejou aj pre iných: neizoluje nás, ale robí nás solidárnymi v dobre, pobáda nás navzájom sa vychovávať k pravde a láske.

S láskou vás všetkých pozdravujem, uisťujem vás o svojej osobitnej modlitbe za vás a udeľujem vám svoje požehnanie.

Vatikán 21. január 2008

Benedikt XVI.

Z taliančiny preložil don Štefan Turanský SDB.